

TATĂL NOSTRU. TREI NOȚIUNI HERMENEUTICO-SEMANTICE

Prof. drd. REMUS-EMILIAN BOTOȘ
Facultatea de Teologie din Arad

Rezumat / Abstract: În ultimii ani, se constată o confuzie tot mai accentuată cu privire la anumite cuvinte din Rugăciunea Domnească. Astfel, sintagme precum „pâinea noastră cea spre ființă”, „pâinea noastră cea de toate zilele”, „nu ne duce pe noi în ispită”, „nu ne lăsa pe noi în ispită”, „ne izbăvește de cel rău”, respectiv „ne izbăvește de cel viclean” stârnesc actualmente întrebări. Asistăm mai tot timpul, în timpul Sfințelor Liturghii și a altor Sfinte Slujbe, la credincioși care rostesc „Tatăl nostru” în variate moduri, fără a cerceta, însă, variantele pertinente. Studiul de față își propune să elucideze aceste nelămuriri care se perpetuează de ani de zile în Biserica Ortodoxă Română.

In recent years, there has been a growing confusion about certain words in the Lord's Prayer. Thus, phrases such as “our bread to the being”, “our daily bread”, “do not lead us into temptation”, “do not leave us in temptation”, “deliver us from the evil one”, respectively “deliver us from the cunning” are currently raising questions. We can observe most of the time, during Holy Liturgy and other Holy Services, that the believers say “Our Father” in various ways, without researching the relevant options. The present study aims to elucidate these ambiguities that have been perpetuated for years in the Romanian Orthodox Church.

Cuvinte cheie / Keywords: Rugăciunea Domnească, traduceri, diferențe, variante / The Lord's Prayer, translations, differences, variants

1. Prima noțiune hermeneutico-semantică

„Pâinea noastră cea spre ființă”, sau „pâinea noastră cea de toate zilele”? Cum e corect? Cum e mântuitor spus? Ce înțelesuri au fiecare din aceste două expresii? „Spre ființă”? Ce sau cine este ființa? Ce sau cine este pâinea? De ce nu spunem pâinea noastră „din ființă”? Sau „de la ființă”? „Către ființă”? „Pentru ființă”? Nu mă refer la traducerea textului, nici la cuvintele grecești, traducere care iată a primit deja în timp, două conotații total diferite, cea de toate zilele și cea spre ființă, aș spune aceste două sensuri au apărut din neglijență, ci mă refer strict la noțiunile hermeneutico-semantice ale cuvintelor, căci dacă iată *filioque*, un singur cuvânt, Fiul, sau două: și Fiul,

a adus marea erezie, a schimbat dogma și Simbolul de Credință, aducând Diabolul de Credință¹, cauzând și schimbarea altor dogme și inovarea unora noi, deci a participat la răpirea și marea rupere a jumătate dintre credincioșii din sânul Bisericii, a adus marea pierdere a Raiului, cum să nu vedem ce valoare colosală și vitală mântuirii, are un singur cuvânt?

Prin urmare, la ce ne referim când spunem ființă? Ființa lui Dumnezeu sau la ființa noastră, umană? Sau la altă ființă, poate a naturii, a universului? Nu cred că se poate vorbi de orice ființă, în afara lui Dumnezeu; ar fi o ispită grozavă. Nici de ființa noastră umană nu putem vorbi în afara lui Dumnezeu, nici de ființa demonilor, a naturii, etc. Chiar dacă sunt răzvrățiți, demonii și unii oameni, totuși precum natura și universul, cele ce există și viază sunt datorită Lui; viem în libertatea oferită de El, suntem liberi și alegem, fiindcă El e liber și alege; viem în și pentru mila și dragostea Lui, suntem liberi și alegem cum și ce facem cu viața noastră și orice am primit și avem, întrebuițând temporar sau veșnic, prin ceea ce simțim, înțelegem, este și ne definește sau înconjoară. Iar pentru a defini și a înțelege misiunile și rânduiala fiecărui element compozitoriu al creației și responsabilității coroanei creației, omenirea, avem nevoie să distingem firescul de minciună – și deci pentru a nu ajunge la eres, precum predestinația, știm în Duhul Sfânt, mai ales prin Sfinții Părinți, cunoaștem că ființa omenească este diferită de Ființa Dumnezeiască.²

Și, astfel, primul aspect, care e capcană sau ispită: Ființa sau ființa? Cu minuscul sau majuscul? Vedem că se folosește minusculul, deci se referă la ființa umană. Sau ființa naturii? Sau chiar ființa animală? Că unii spun (eronat) că omul ar fi animal, atunci de ce a fost creat omul în ziua a VI-a, ultimul și nu împreună cu celelalte animale? Argument de bun simț. Și unicul care ar trebui să oprească orice altă dezvoltare a minciunii cum că omul ar fi animal și nu coroana creației, sau alt șiretlic, că un animal ar putea fi coroana creației.

Deci nu se referă la Ființa lui Dumnezeu, scris cu majuscul. Și totuși ca să biruim ispitirea, să spunem prin absurd că se referă la Ființa lui Dumnezeu. Am spune: pâinea noastră cea spre Ființă. Ajungem la o altă capcană sau ispitire: ne integrăm în Dumnezeu, facem parte din Ființa Lui? Ajunge vreodată omenirea să cuprindă Ființa lui Dumnezeu? Nu, niciodată! Minte noastră mică și limitată, de creaturi, întreaga ființa noastră nu poate cuprinde nelimitatul, infinitul, veșnicul, cauza, Minte, totul: Domnul Treime.

¹ *Simbol,-os* înseamnă ceea ce unește, adună, comuniune; pe de altă parte, *diabol,-os* se traduce prin ce dezbină, desparte, egoism.

² A se vedea Sfântul Nicolae Velimirovici, *Tâlcuire la Tatăl nostru*, Editura Predania, București, 2008, traducere din limba sârbă Adrian Tănăsescu-Vlas.

Creatorul fiind de necuprins, creația are acces la El și în El, numai cât se va îmbunătăți, va crește din „slavă-n slavă” și se va îndumnezei.³

Apoi următorul aspect: cum ne raportăm? Dacă e vorba de ființa noastră, „spre ființă” înseamnă că nu suntem totuși încă în ființă, ci călătorim, suntem „spre ființă”, nu am ajuns încă, deci suntem în neexistență și trebuie să ajungem la ființă, iar pâinea este pentru a ajunge, sau pentru a ajunge, pâinea devine combustibilul sau energia, pâinea „cea spre ființă”. Sau pâinea „cea în ființă” sau pâinea „cea pentru ființă”?

Vedem cât de greșită e exprimarea? Suntem deja ființe, nu datorită pâinii, și nu vom fi ființe niciodată datorită pâinii, ci întotdeauna numai datorită Domnului, care spune: „Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu” (Matei 4, 4). Aici se referă la pâinea ca aliment, combustibil sau energie, adică nu numai cu alimente va trăi omul, ci și cu cuvântul lui Dumnezeu. Dar aspectul esențial este cuvântul Pâine, ce trebuie scris cu majuscul, că este Hristos și categoric ce lămurește lucid, responsabil, cu discernământ, în firescul mântuitor, duhovnicesc acest aspect, la Evanghelia lui Ioan, capitolul 6, versetele care spun:

„Deci Iisus le-a zis: Adevărat, adevărat zic vouă: Nu Moise v-a dat pâinea cea din cer; ci Tatăl Meu vă dă din cer pâinea cea adevărată” (versetul 32). Deci ni se arată de unde vine pâinea și care anume este pâinea cea adevărată. Nu se referă la aliment, în calitate de combustibil sau energie, la hrană, care poate fi orice hrană, nu neapart pâine, ci și legume, fructe, orez, semințe, cereale. Scriptura transmite mesajele ca esență, că nu e roman sau nuvelă, iar esența lasă loc de interpretare și trebuie să fim foarte atenți să nu ieșim din Biserică, din mântuire. Deci vedem că este introducere la definiția pâinii, care este Hristos și nu se pune accentul pe pâinea materială.

„Căci pâinea lui Dumnezeu este cea care se coboară din cer și care dă viață lumii” (versetul 33). Nu pâinea din cereale dă viața lumii, ci pâinea care se pogoară din cer, pâinea lui Dumnezeu. E limpede.

„Deci au zis către El: Doamne, dă-ne totdeauna pâinea aceasta” (versetul 34). Aici se găsește o exprimare cheie. Dă-ne Doamne, totdeauna pâinea aceasta. Cum adică totdeauna? Deci în fiecare zi. Nu e vorba de nicio ființă, ci o cerem întotdeauna, adică în fiecare zi.

„Și Iisus le-a zis: Eu sunt pâinea vieții; cel ce vine la Mine nu va flămânzi și cel ce va crede în Mine nu va înseta niciodată” (versetul 35). Adică acesta trebuie să fie scopul pâinii, să sature, iar cine o consumă să nu

³ A se consulta *Învățătura de credință ortodoxă*, Editura Institutului Biblic, București, 1992, p. 211-227. Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, Editura Institutului Biblic, București, 2003, p. 362-366. Sfântul Ciprian, *Despre rugăciunea domnească*, Editura Institutului Biblic, București, 1981, p. 457-489. Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre Rugăciunea domnească*, Editura Institutului Biblic, București, 1982, p. 401-452.

mai flămânzească și nici să nu mai înseteze niciodată, deci pâinea este și apă. Nu literar, ci în Duh, vedem că cine vine la Hristos, nu mai are nevoie de nimic.

„Deci iudeii murmurau împotriva Lui, fiindcă zisese: „Eu sunt pâinea ce s-a coborât din cer” (versetul 45). Cine pot fi iudeii de azi, adică murmurătorii? Toți necredincioșii.

„Eu sunt pâinea vieții” (versetul 48). Aici spune clar despre Sine, Cine este El. Și ce scop are pâinea cea adevărată, anume să fie a vieții, să dea viață, nu precum o dau oamenii, ci din belșug; cum spune despre pace, așa și despre viață și orice dăruiește Domnul, este din belșug, adică nu se termină niciodată, fiindcă vine din Cel Veșnic, este veșnică.

„Pâinea care se coboară din cer este aceea din care, dacă mănâncă cineva, nu moare” (versetul 50). Întâi de toate respectă libertatea și alegerile fiecăruia, spunând că „dacă mănâncă cineva”, acela nu va muri, adică are viața veșnică. Și cum poți să face altfel decât urmând poruncile lui Hristos?

„Eu sunt pâinea cea vie, care s-a pogorât din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci. Iar pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este trupul Meu” (versetul 51). Pâinea cea vie. Există și pâine moartă? Da, pâinea normală, ca aliment, mucegăiește, putrezește în câteva ore, sau zile, sau luni, ani, depinde de Harul care este acolo, ea fiind aleasă de Domnul, totuși să arate simbolul Împărăției Cerurilor, nu numai prin analogie și comparație, dar și la Sfânta Taină a Împărtășaniei. Deci, așa pâinea normală, care comparată cu Hristos, nu e vie, ci arată starea decăzută a omenirii, moartea, stricăciunea și învierea, adică reînnoirea, sau arată cum Domnul ne dorește la viața veșnică și aici totul e ca prin ghicitură, ca prin oglindire, spune Pavel.

„Aceasta este pâinea care s-a pogorât din cer, nu precum au mâncat părinții voștri mana și au murit. Cel ce mănâncă această pâine va trăi în veac” (versetul 58). Au mâncat mana și au murit. Mană! Mană care era coborâtă tot din cer. Din nou arată că cine mănâncă pâine normală sau pâine muritoare spunem, și chiar orice altceva ar fi coborât din cer, orice natural sau supranatural, va muri. Dar noi, ai lui Hristos mădulare, prin El nemuritori și veșnici, nu murim, ci adormim și vom învia la starea nestricăcioasă.

Parafrazând Luca 11, 3, aflăm că: pâinea dă-ne-o nouă în fiecare zi. Zi, ca lumină, fiindcă Domnul spune: „Eu sunt Lumina lumii” (Ioan 8, 12). Și apoi, în altă parte, spune despre noi, creștinii, blânzii, că și noi suntem lumina lumii și sarea pământului (Matei 5, 13-14). Se pune deci accentul pe lumina, care scoate la iveală totul, care luminează în întuneric și întunericul nu a cuprins-o pe ea. Varianta mântuitoare este așadar, nu „pâinea noastră cea spre ființă”, ci „pâinea noastră cea de toate zilele”.

2. A doua noțiune hermeneutico-semantică

Și nu ne duce pe noi în ispită? – Matei 6, 13; Luca 11, 4. Sau și „nu ne lăsa pe noi în ispită”? Varianta corectată și adoptată recent, în 2016, de occidentul romano-catolic, care a preferat să modifice textul Scripturii, din: „nu ne duce pe noi în ispită”, pentru varianta „și nu ne lăsa pe noi în ispită”. Care este varianta mântuitoare și care este minciună?

Întâi bunul simț: observăm că ambele variante de exprimare sunt corecte gramatical, aparțin deci limbii române academice, nu arhaismelor, cărora totuși nu le trebuie schimbat sensul, cum s-a petrecut în multe locuri din următoarea traducere a Bibliei de la 1914; prin urmare, singurul reproș ce poate apărea, din ispitire, firesc, este cât de corecte sunt cele două variante, din punct de vedere dogmatic, patristic, biblic, canonic, eventual istoric, deci însumat: mântuitor? Să zicem că modificăm și acceptăm varianta corectată „și nu ne lăsa pe noi în ispită” și respingem varianta veche „și nu ne duce pe noi”, ce reiese apoi? Apoi că atâtea sute de ani, am fost în înșelare și orbire și am crezut minciuna variantei vechi, uzuale cu care ne-am obișnuit și cine știe câte alte greșeli mai sunt în Biblie, care trebuiesc corectate și datorită cărora, noi nu ne putem mântui, sau suntem în foarte mare pericol, sau chiar căzuți din adevăratul creștinism și compromiși.⁴

Dar pentru limpezire, avem o cheie, la Matei: „Atunci Iisus a fost dus de Duhul în pustiu, ca să fie ispitit de către diavolul” (Matei 4, 1). Hristos deci a fost dus în ispită, sau lăsat în ispită? Vedem limpede că a fost dus în ispită de Duhul Sfânt Dumnezeu. Sintagma sau expresia „a lăsa”, are sens de abandon, ori aceasta e impropriu, fiindcă Dumnezeu nu ne lasă niciodată, nu ne abandonează niciodată, El care știe fiecare fir de păr care cade din capul nostru. El nu ne lasă în ispită, întâi fiindcă ispita e un lucru rău și are ca scop dezlipirea de Domnul și golirea de bine.

Apoi, pentru înțelegerea mai deplină, vedem că Domnul însă, ne duce în ispită, nu ne lasă în ispită; dacă ne-ar lăsa în ispită, sensul este că ar fi ca și cum nu are putere asupra ispitei și ne lasă să facă ispita ce vrea cu noi, iar sensul este că ar fi peste puterile Lui, ori aceasta e un neadevăr. Domnul însă ne duce în ispită, ca Unul ce controlează și îngrădește puterea ispitei și nu permite să se desfășoare asupra noastră ispita mai mult decât o putem noi duce, precum spune și Scriptura: „Nu v-a cuprins ispită care să fi fost peste puterea omenească. Dar credincios este Dumnezeu; El nu va îngădui ca să fiți ispitiți mai mult decât puteți, ci odată cu ispita va aduce și scăparea din ea, ca

⁴ A se vedea Arhimandritul Sofronie, *Rugăciunea-experiența vieții veșnice*, Editura Deisis, Sibiu 2001. Dinu Manoilescu, Natalia, *Iisus Hristos Mântuitorul în lumina Sfințelor Evanghelii*, Editura Bizantină. Clement, Olivier, *Trei rugăciuni – Tâlcuire la Tatăl nostru*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia.

să puteți răbda” (1 Corinteni 10, 13). Deci vedem că Domnul îngăduie o ispită care o poate duce omul, tocmai pentru binele omului, că vrea să-l încerce, să-l călească ca aurul în topitoare.

Apoi un sens mult mai adânc și sensibil. Avem cuvintele scripturistice: „strâmtă este poarta și îngustă este calea care duce la viață și puțini sunt care o află” (Matei 7, 14). De asemenea: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața” (Ioan 14, 6). Anume Hristos. Calea iată, poate fi o persoană. Precum o Persoană este Adevărul și Viața. De asemenea poate calea să fie și o persoană a unui demon. Cum, de altfel, și diavolul este semănător al neghinei, nu numai Domnul cu Apostolii sunt semănători ai luminii și ai semințelor virtuții și binelui. Tot așa și demonul poate fi cale, la patimi sau prin patimi, aducătoare de iad și de moartea cea de-a doua.⁵

Calea duce, conduce sau aduce, într-o direcție, însă niciodată nu lasă, că nu putem spune: m-am lăsat pe calea aceea, sau m-a lăsat pe calea aceea, nici am fost lăsat, sau altele ale lui „lasă” sau „lăsat”, decât dacă omul e bolnav, beat, stricat la minte, influențat de hipnoză, dependență, manipulare, etc. Dar niciodată nu poate fi o alegere, căci alegerea unei căi duce la o consecință. De aceea spunem: „nu ne duce pe noi în ispită” și nu putem spune varianta greșită: „și nu ne lăsa pe noi în ispită”.

De asemenea vedem că dreptul Iov, a fost întâi laudat de Dumnezeu, în fața demonilor care s-au înfățișat în fața lui Dumnezeu în Rai, când se sfătuia Domnul cu îngerii Săi, iar Domnul îi dă voie celui rău să-l ispitească pe Iov, dar nu mai mult decât a putut Iov duce. Apoi, în Noul Testament, vedem iarăși că satana a cerut pe Apostoli, să-i ceară ca pe grâu, iar Hristos s-a rugat ca să nu piară credința lor. Deci când Domnul a acceptat ca ispitirea să vină peste Iov, Domnul l-a dus pe Iov în ispită. De asemenea, cernerea ca pe grâu a Apostolilor, a lui Iov și a oricărui dintre noi astăzi, este îngăduită de Domnul la măsura pregătirii fiecăruia, și Domnul știe exact cât avem nevoie și de ce îngăduie El o ispită sau alta și ce răsplătire va da, când biruim sau când suntem învinși, iar învingerea nu este pentru că Dumnezeu nu a socotit bine și n-am putut rezista ispitei, ci a îngăduit să cădem în ea, sau îngăduie o boală să vină peste noi, tot dată de necuratul, precum Iov a primit lepră, astfel că știe Domnul că ne este mai de folos smerenia și lacrimile, duhul umilit, inima zdrobită și înfrântă – Psalmul 50 –, pe care le avem după cădere, decât semeția și simțămintele că am realizat noi ceva mare, biruind ispitirile. Deci iată cât aspect și sensibilitate teologică este într-un singur cuvânt.

⁵ A se consulta Vlad, Vasile, *Comentariile patristice la Tatăl nostru în Biserica primelor cinci secole. Perspectivă morală*, (teză de doctorat), Editura Emia, Deva, 2005. Cartea a fost reeditată la Editura Astra Museum, 2016. Vlad, Vasile, *Rugăciune și imaginație. Perspectivă bisericească*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2013.

3. A treia noțiune hermeneutico-semantică

„Și ne izbăvește de cel rău” sau „de cel viclean”? Ar trebui să existe o diferență între aceste două cuvinte sau nu? O analiză hermeneutico-semantică, în caracterele: duhovnicesco-scripturistic, patristic, lexical, distributiv în sens, arată că există o diferențiere profundă între aceste două termene, diferențe atât de sensibile și de insesizabile, încât, strecurate din neatenție, nădăjduiesc că nu cu intenție, pot ajunge la dezvoltări ale diferitelor interpretări, firesc neortodoxe și necreștinești, care pot naște variante sau implicații directe sau indirecte, fățișe sau ascunse, ale ereziei apocatastazei.

Întâi de toate să ne lămurim din Sfintele Scripturi, cine sunt cei căzuți: satan este acuzatorul public al oamenilor și se opune întregii creații a lui Dumnezeu, chiar dacă acolo se încadrează și el. Demonologia, firesc se observă prima dată în Vechiul Testament, când satan acuză omenirea mereu înaintea lui Dumnezeu și este autorul și inventatorul răului prin nesupunere, ne iubire, neascultare, îndeamnând pururea pe om la păcat și răzvrătire, este luptătorul principal împotriva Împărăției lui Dumnezeu și a întregului Său plan de mântuire și a oricărei activități pe care Dumnezeu dorește să o desfășoare.

În Noul Testament, satan este conducătorul demonilor, slujitorii lui, care împărtășesc aceleași credințe, convingeri, idei și argumente cu el și e numit stăpânul lumii acesteia (Ioan 12, 31; 14, 30; 16, 11), sau „dumnezeul veacului acestuia” (2 Cor. 4, 4). Iar Iisus a venit să strice răutatea făcută de el și orice următor al lui (Evr. 2, 14; 1 Ioan 3, 8), așadar și scoaterile sau exorcizările demonilor înseamnă venirea Împărăției lui Dumnezeu, prima dată înăuntrul nostru, cei vindecați și care îndeapărtează pe împărăția lui satan (Matei 12, 22). Iar învierea Domnului înseamnă învingerea răului și afirmarea stăpânirii lui Dumnezeu pentru timpul care ne rămâne până la întâlnirea cu El. Însă deși învins, diavolul încă poate face rău în această perioadă de timp (Matei 13, 37-43) și firesc că va voi să exploateze acest timp, până la terminarea omenirii, căutând să-și adune cât mai mulți adepți și răzvrățiți împotriva a tot ceea ce este și înseamnă Dumnezeu și Biserica Sa. Poate fi deci numit acest înger căzut rău, sau mai diplomat spus: viclean?⁶

Aspecte semantice sunt adânci. Întâi de toate Domnul ne spune să fim „înțelepți ca șerpii și nevinovați ca porumbeii” (Matei 10, 16). Iar șarpele știm că este numit nu numai înțelept, ci și „viclean”. Nu putem spune că Dumnezeu vrea să fim șerpi, ci pune în valoare înțelepciunea care trebuie să ne fie ascuțită, ca a șerpilor și blândețea și nevinovăția, precum a porumbeilor.

⁶ A se vedea Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Scurtă tâlcuire a rugăciunii Tatăl nostru. Cuvânt ascetic*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuire la Tatăl nostru*, Editura Buna Vestire, Bieșuș, 2005.

Iar despre răutatea sau viclenia demonilor, sunt alese ca exprimări că sunt răi, mult mai mult decât vicleni. Anume: „ce este da, da; și ceea ce este nu, nu; iar ce e mai mult decât acestea, de la cel rău este” (Matei 5, 37). „Sămânța cea bună sunt fiii împărăției; iar neghina sunt fiii celui rău” (Matei 13, 38). La Luca de asemenea, 11, 4, spune „și ne izbăvește de cel rău”. Sau: „duhul cel rău” (Faptele Apostolilor 19, 15). Sau: „scoateți afară dintre voi pe cel rău” (1 Corinteni 5, 13). Și iarăși: „lupta noastră este împotriva duhurilor răutății” (Efeseni 6, 12). Deci vedem, nu duhurile vicleniei, ci duhurile răutății. Apoi: „cel ce s-a născut din Dumnezeu se păzește pe sine, și cel rău nu se atinge de el. Știm că suntem din Dumnezeu și lumea întreagă zace sub puterea celui rău” (1 Ioan 5, 18-19).

Nu în ultimul rând, în Vechiul Testament, 1 Regi 16, 23: „duhul cel rău se depărta de la el.” Și: „Atunci tu vei fi izbăvit de calea celui rău și de omul care grăiește minciună” (Pildele lui Solomon 2, 12). Sau: „nedreptatea celui rău, usucă sufletul” (Isus Sirah 14, 9) etc.

Exemplele scripturistice pot continua, dar, de asemenea, un important caracter teologic, vital mântuirii, este cel patristic – iar Sfinții Părinți dezvoltă tratate despre răutatea demonilor și mai puțin despre viclenia lor.

Concluzii

Rugăciunea „Tatăl nostru”, supranumită „Rugăciunea Domnească”, durează treizeci de secunde pentru a fi rostită, fie în gând sau cu voce tare. O rugăciune atât de scurtă, lăsată de Însuși Mântuitorul nostru Iisus Hristos până la sfârșitul veacurilor, care este adesea spusă formal, creștinii fiind cu mintea ținută în altă parte decât la rugăciune. Putem afirma că această „vină” o poartă și starea actuală a omenirii, apăsată de stresul cotidian zilnic ce pare că tot crește, în timp ce sporul duhovnicesc se află în scădere.

În acest stres, însă, pe teritoriul României, ieșită de sub ateismul comunist care a lăsat adânci urme și în prezent, diavolul vine și mai „adaugă”, la cea mai consacrată rugăciune a creștinismului, sintagme în „calitate” de posibilități ce par a fi, la o simplă privire pentru credinciosul neștiutor sau insuficient de atent, nevinovate – ori cu același înțeles asemenea vechilor sintagme. Adesea se întâmplă ca același credincios să rostească, în zile diferite, Rugăciunea Domnească cu variațiile greșite arătate în cuprinsul studiului de față, fără a cerceta sau fără a conștientiza greșelile săvârșite – gândindu-se că semnificația este aceeași ori că păcatul ignoranței sau al neștiinței este iertat instantaneu de către Creator.

Însă mântuirea trebuie să îl preocupe pe fiecare creștin. Iar „detaliile contează”. De aceea, să fim cu luare aminte atunci când rostим orice rugăciune, fiind conștienți că ne aflăm în dialog direct cu Însuși Domnul Dumnezeu Treime, cu Preasfânta Născătoare de Dumnezeu și Maică a

Luminii ori cu un Sfânt. Iar „Rugăciunea Tatăl nostru” este un pilon al tuturor rugăciunilor – dar pilonul trebuie să rămână intact, așa cum a rămas de atâtea veacuri ale Ortodoxiei.

Bibliografie

- Arhimandritul Sofronie, *Rugăciunea-experiența vieții veșnice*, Editura Deisis, Sibiu 2001.
- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția 1914, anastatică după original, București, 1914.
- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția Jubiliară a Sfântului Sinod, versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului, Editura I.B.M.B.O.R., București, 2001.
- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2008.
- Clement, Olivier, *Trei rugăciuni – Tâlcuire la Tatăl nostru*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia.
- Dinu Manoilescu, Natalia, *Iisus Hristos Mântuitorul în lumina Sfintelor Evanghelii*, Editura Bizantină.
- *Învățătura de credință ortodoxă*, Editura Institutului Biblic, București, 1992.
- Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, Editura Institutului Biblic, București, 2003.
- Sfântul Ciprian, *Despre rugăciunea domnească*, Editura Institutului Biblic, București, 1981.
- Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre Rugăciunea domnească*, Editura Institutului Biblic, București, 1982.
- Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuire la Tatăl nostru*, Editura Buna Vestire, Beiuș, 2005.
- Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Scurtă tâlcuire a rugăciunii Tatăl nostru. Cuvânt ascetic*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București.
- Sfântul Nicolae Velimirovici, *Tâlcuire la Tatăl nostru*, Editura Predania, București, 2008, traducere din limba sârbă Adrian Tănăsescu-Vlas.
- Vlad, Vasile, *Comentariile patristice la Tatăl nostru în Biserica primelor cinci secole. Perspectivă morală*, (teză de doctorat), Editura Emia, Deva, 2005. Reeditare la Editura Astra Museum, 2016.
- Vlad, Vasile, *Rugăciune și imaginație. Perspectivă bisericească*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2013.